

Міністерство освіти і науки України

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

ІХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(присвячена пам'яті професора
Григорія Євтіївича Мазнева)

«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ»

ЧАСТИНА 3

Міністерство освіти і науки України

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ

ІХ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(присвячена пам'яті професора
Григорія Євтіювича Мазнева)

«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ»

ЧАСТИНА 3

06-07 березня 2025 року

Харків – 2025

Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (присвячена пам'яті професора Григорія Євтіювича Мазнева). (м. Харків, 06-07 березня 2025 року). Харків : ДБТУ. Ч. 3. 2025. 656 с.

ГОЛОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

В.М. МИХАЙЛОВ

– проректор з наукової роботи ДБТУ, доктор технічних наук, професор.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

М.А. СЕРІК

– проректор з науково-педагогічної роботи ДБТУ, кандидат технічних наук, доцент;

Ю.М. САГАЧКО

– завідувачка кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, кандидат економічних наук, доцент.

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

В.І. АРАНЧІЙ

– перший проректор Полтавського державного аграрного університету, професор;

І.Г. БРИТЧЕНКО

– проректор з міжнародних зв'язків, професор Університету менеджменту безпеки в Кошице (Словаччина), доктор економічних наук, професор;

С.І. ВАСИЛШИН

– директор Інституту обліку і фінансів НААН, провідний науковий співробітник ННЦ «Інститут аграрної економіки», доктор економічних наук, професор;

Н.М. ВДОВЕНКО

– завідувачка кафедри глобальної економіки НУБіП, доктор економічних наук, професор;

Т.А. ВЛАСЕНКО

– завідувачка кафедри економіки підприємства та організації бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, доктор економічних наук, професор;

О.В. ГРІДІН

– доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, кандидат економічних наук, доцент;

Ю.І. ДАНЬКО

– проректор з наукової роботи СНАУ, доктор економічних наук, професор;

С.О. ЗАЙКА

– професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, кандидат економічних наук, професор;

С.М. КВАША

– проректор з навчальної та виховної роботи НУБіП, доктор економічних наук, професор, академік НААНУ;

І.О. КРЮКОВА

– завідувачка кафедри обліку і оподаткування ОДАУ, доктор економічних наук, професор;

Т.М. ЛОЗИНСЬКА

– завідувачка кафедри публічного управління та адміністрування ПДАУ, доктор наук з державного управління, професор;

О.С. МАКОВОЗ

– професор кафедри менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», доктор економічних наук, професор;

О.В. МАНДИЧ

– професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування ДБТУ, доктор економічних наук, професор;

А.В. МОСКАЛЕНКО

– декан факультету менеджменту, адміністрування та права ДБТУ, доктор юридичних наук, професор;

С.І. МІНЕНКО

– завідувачка відділу аспірантури та докторантури, Голова Ради молодих вчених ДБТУ, членкиня РМВ при ХОВА, доктор філософії, доцент;

В.М. НАГАЄВ

– професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, доктор педагогічних наук, професор;

В.С. НІЦЕНКО

– професор кафедри підприємництва та маркетингу, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, доктор економічних наук, професор;

Г.П. ПАСЕМКО

– професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, доктор наук з державного управління, професор;

РАФАЛ РЕБІЛАС

– проректор з міжнародних питань, академія ВСБ, Домброва-Гурнича, Республіка Польща;

ЯЦЕК СКУДАРСКИ

– доктор-інженер, Варшавський університет природничих наук – SSGW, Республіка Польща;

О.В. СМІГУНОВА

– в.о. вченого секретаря Інституту тваринництва Національної академії аграрних наук України, кандидат економічних наук, доцент;

І.Б. ЯЦВ

– професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності ЛНУП, доктор економічних наук, професор;

А.М. ЯЦУН

– професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування ДБТУ, доктор економічних наук, професор.

розвитку підприємницьких навичок, інтеграції молоді в економіку через співпрацю з бізнесом та інвесторами, а також співпрацю з міжнародними організаціями для обміну досвідом та залучення інвестицій.

Стратегія базується на світовому досвіді та спрямована на забезпечення сталого розвитку України. Реалізація Стратегії допоможе молоді бути свідомою, відповідальною та економічно активною, мати високий рівень життєстійкості, самостійності і спроможності, інтегрованою в суспільне життя держави та адаптованою до викликів сучасного світу [3].

Також, щодо підтримки ініціативної молоді в країні діє стипендіальна програма «Завтра.UA» спрямована на підтримку талановитих студентів України, надаючи їм фінансову допомогу та можливості для професійного та особистісного розвитку, а також створюючи мережу для обміну знаннями і досвідом. Участь можуть брати студенти 3-6 курсів денної форми навчання українських університетів, академій та інститутів, віком до 35 років. Стипендія складає 3727 грн на місяць протягом року, з додатковою фінансовою підтримкою для реалізації проєктів і особистого розвитку. Учасники отримують доступ до експертів, профільних фахівців та інформаційної підтримки через канали Фонду і партнерів.

Успішним прикладом молодіжного підприємництва в Україні є Fedoriv Agency заснована Андрієм Федорівим у віці 33 років у 2010 році. Ця креативна агенція швидко зайняла лідерські позиції на ринку завдяки своєму нестандартному підходу до брендингу, цифрового маркетингу та реклами. Серед клієнтів агенції – великі бренди, такі як «Нова Пошта» і «Київстар», але Fedoriv Agency також активно співпрацює з молодими компаніями та стартапами, допомагаючи їм здобути популярність і збудувати сильний бренд. Філософія агенції базується на інноваціях, експериментах та розвитку молодіжного підприємництва.

Основні проблеми молодіжного підприємництва в Україні включають недостатню практичну підготовку, бюрократичні бар'єри, відсутність менторства та фінансування, а також неефективну координацію між державою, бізнесом та освітою. Молоді підприємці здебільшого отримують теоретичні знання, але не мають практичного досвіду, а складні процедури реєстрації та корупція ускладнюють початок бізнесу.

Висновки. Дослідження розвитку молодіжного підприємництва в Україні показало, що воно є важливим фактором економічного зростання і соціальної стабільності. Молоді підприємці можуть

створювати робочі місця та розвивати технології, але стикаються з проблемами, такими як недостатня практична підготовка, бюрократія та брак менторства і фінансування. Для забезпечення їхнього сталого розвитку необхідно усунути ці перешкоди, створити сприятливі умови для бізнесу та забезпечити доступ до фінансування. Це дозволить молодим підприємцям реалізувати свій потенціал і сприяти економічному розвитку країни.

Література:

1. Давидюк Л.П., Шкварко А.О. Молодіжне підприємництво як прогресивна сила розвитку країни. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. Вип. 37. С. 37-42. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/8.pdf
2. Прушківська Е.В., Коваленко Є. Тенденції розвитку молодіжного підприємництва в країнах ЄС та Україні. *Економічний вісник*. 2023. № 1. С. 164-171. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2023/1/EV20231_164-171.pdf
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Закон України про схвалення Національної молодіжної стратегії до 2030 року від 12.03.2021, ВВР, № 94/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 10.02.2025).

ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ

Лозинська Т.М., доктор наук з державного управління, професор, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2858-9374>

Економічна активність стає об'єктом державної політики тоді, коли вона втрачається, тобто коли сповільнюється приріст ВВП і спостерігаються супутні наслідки: банкрутують підприємства, зростає безробіття, зменшуються або не зростають податкові надходження, сповільнюється притік інвестицій. Подібна економічна динаміка, яка позначається терміном рецесія [1], характерна для кризової та депресивної фаз економічного циклу. Слід звернути увагу, що йдеться не про періодичні, хоча й перманентні банкрутства і скорочення зайнятості, які є невід'ємними атрибутами способу виробництва, що ґрунтується на приватній власності та конкуренції, а саме про загрозливі масові явища.

Циклічність економіка характерна для будь-якої країни і уряди цих країн податковими, фінансовими та іншими інструментами намагалися прискорити вихід із стану депресії, причому при формуванні відповідної політики важливо було розпізнати, коли вже починається криза, щоб вчасно на неї зреагувати. Р. Рейган з цього приводу влучно говорив, що економічний спад – це коли роботу втрачає твій сусід, а криза – коли роботу втрачаєш ти сам [2].

Економічна активність обумовлюється багатьма чинниками, серед яких важливе значення має структуру економіки. Сировинний характер економіки України склався ще до початку повномасштабного вторгнення Росії, а війна, на жаль, лише посилила структурні диспропорції. Так, викривлення структури експорту у бік продукції з низькою доданою вартістю і відповідною ціною обумовило недоотримання валютної виручки, що в умовах війни має критичний характер, зважаючи на відсутність власного виробництва багатьох видів озброєння. Якщо в 2005 р. продовольчі товари та сировина для їх виробництва у структурі експорту України займали 13,2 %, то в 2023 р. їх питома вага збільшилася до 63,4 % [3]. Таким чином додана вартість, необхідна для забезпечення економічного зростання країни, втягнутої до воєнного протистояння, залишається за кордоном і повертається назад у вигляді імпорту готової продукції.

Достатньо часто країни, багаті на ресурси, використовують політику «ресурсного націоналізму» як різновид політики економічного націоналізму, що врешті може обернутися для них «ресурсною пасткою» («ресурсним прокляттям») [4]. Якщо коротко, сутність політики «ресурсного націоналізму» полягає у встановленні жорсткого державного контролю над видобутком і продажом ресурсів, що акумулює ренту і дозволяє її використовувати в стратегічних цілях розвитку держави. Однак, в українських реаліях ліберально-корупційної економічної моделі ресурсна забезпеченість обернулася «ресурсним прокляттям», коли приватизація ресурсів привела до непрозорого їх використання приватними власниками, які прагнули досягти доступу до влади з метою забезпечення власних економічних інтересів, зокрема участі у переговорах щодо доступу до управління природними ресурсами (встановлення тарифів, розподілу, імпорту, введення пільгового оподаткування тощо) [там само]. Оскільки бюджети починають залежати від доходів, пов'язаних з експортом сировини, уряди починають залежати від національних олігархічних груп,

діяльність яких не подобається іноземним споживачам. Міждержавні відносини загострюються, а країна деіндустріалізується, орієнтуючись на сировинне моновиробництво зі спадною віддачою (наприклад, аграрне виробництво).

Таким чином, підвалини сповільнення економічної активності були закладені з самого початку лібералізації економічних відносин, що негативно відобразилося на всіх аспектах суспільного життя, а війна значно прискорила негативну економічну динаміку (табл.).

Таблиця

Динаміка ВВП і державного боргу України, 2021-2024 рр.

Показники	Роки			
	2021	2022	2023	2024*
Валовий внутрішній продукт (ВВП), дол. США	199770	161990	178760	180000
ВВП на душу населення, дол. США	4827,8	4576,0	5181,4	5000,0
Сукупний державний борг, млн дол. США	97947,4	111343,7	145316,9	174600,0
Державний борг до ВВП, %	49,0	68,7	81,3	97,0
Сальдо зовнішньоторговельного балансу, у % до ВВП	-1,1	-16,8	-20,9	-17,3

** попередні дані.*

Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України [5; 6]

Зрозуміло, що без належного рівня розвитку трудових ресурсів забезпечити підвищення економічної активності буде неможливо. Однак, складна довоснна соціально-економічна ситуація, низька народжуваність та обумовлена війною масова міграція прискорили депопуляцію в Україні. Частина населення, що проживала на територіях, які нині перейшли під контроль Росії, виїхали з окупації до інших міст України, однак не маючи постійної реєстрації, їх кількість не піддається точному обліку. Відсутні статистичні дані щодо населення, яке виїхало до Росії з Харківської, Луганської, Запорізької та інших областей з початку війни. За даними Міністерства зовнішніх справ України у 2023 р. за кордоном (крім Росії) перебувало 8 млн 177 тис. українців [7], що створює справжній демографічний шок. На сьогодні достеменно не відомо, яка кількість населення проживає на території, підконтрольній Україні.

Якими в такій ситуації мають бути основні важелі державної політики посилення економічної активності? Очевидно, має бути підтриманий відхід від сировинної моделі економіки, яка не може забезпечити хоча б 5 % зростання ВВП, і створені умови для залучення інвестицій в наукомісткі виробництва з високою доданою вартістю. Однак, така структурна перебудова потребує фінансування, а отже і вищої монетизації економіки. Якщо пригадати політику Р. Рейгана, то саме на збільшення грошової маси були спрямовані такі заходи, як зниження податків і надання корпораціям податкових пільг, стимулювання капіталовкладень, особливо в наукомісткі галузі, послаблення державної регламентації підприємницької діяльності. За час президенства Р. Рейгана щорічний приріст виробництва становив 4 %, рівень безробіття у країні зменшився з 12 до 5,65 %, а середньорічний дохід працівників зріс на 9 %. 65-68 % населення США перемістилося до категорії середнього класу [8].

Має бути переорієнтована політика НБУ, яка у даний час спрямована на фінансування простих сировинних виробництв з прогнозованою віддачою (виробництво зерна, видобуток газу тощо), у той час як промислові підприємства продовжують втрачати ліквідність. Е. Райнерт, визнаючи, що країни, які спеціалізуються на сільському господарстві, отримуватимуть певні переваги, не погоджується з доцільністю такої спеціалізації. На його думку, продаж сировини й експорт готової продукції є нічим іншим як «спеціалізацією на власній бідності» [9]. Доповідь ООН по глобальних інвестиціях свідчить, що в останнє десятиліття близько 100 країн, які формують 990% світового ВВП, розвивають свою економіку у контексті підтримки національної промисловості, яка виступає винятково важливим фактором залучення інвестицій. В аналітичній доповіді Центру Разумкова вказується, що «...Україна за роки незалежності не спромоглася стати інвестиційно привабливою, і у глобальних потоках ПІІ місце країни залишається практично непомітним. Зокрема, останніми роками Україна поглинає лише менше 1 % глобальних ПІІ» [10].

В узагальненому вигляді основні напрями державної політики посилення економічної активності мають бути такими:

- структурна перебудова економіки;
- зменшення податкового навантаження;
- пріоритетне кредитування промислових підприємств;
- збільшення зайнятості і заробітної плати;
- стимулююча демографічна політика;
- розвиток соціального капіталу.

Характерно, що Міністерством економіки України в 2024 р. на брифінгу «Економічна політика України. Відновлення під час війни» презентувало стратегічні цілі економічної політики уряду, які цілком відповідають викладеним вище висновкам і стосуються: залучення інвестицій, збільшення частки експорту продукції з високою доданою вартістю, ускладнення економіки та зростання зайнятості [11].

Література:

1. Рецесія. Портал української мови та культури Словник-UA. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 10.02.2025).

2. Reaganomics: Pros and Cons. URL: <https://kommersantinfo.com/1476/rejganomika-plyusy-i-minusy.html> (date of application: February 10, 2025).

3. Зовнішня торгівля товарами (відповідно до КПБ6). URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Trade_y.pdf (дата звернення: 10.02.2025).

4. Резнікова Н. Прокляття чи благословення. URL: <https://tyzhden.ua/prokliattia-chy-blahoslovennia/> (дата звернення: 11.02.2025).

5. Державний борг України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 11.02.2025).

6. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2025. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 11.02.2025).

7. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-killist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html> (дата звернення: 11.02.2025).

8. Перемога республіканців на виборах 1980 р. «Рейганоміка». Активізація зовнішньої політики. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-9618.html> (дата звернення: 11.02.2025).

9. Райнерт Е. Як багаті країни стали багатими... і чому бідні країни залишаються бідними. К. : Саміт-книга, 2019. 416 с.

10. Залучення добросовісних інвестицій. Київ: Центр Разумкова, 2023. 16 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/12/05/2023-ПАКТ-8.pdf> (дата звернення: 11.02.2025).

11. «Економічна політика України. Відновлення під час війни». Міністерство економіки розповіло про ключові проєкти та пріоритети у роботі. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=8520d965-40e6-410f-9216-c5e34ffc4022&title=EkonomichnaPolitikaUkraini-VidnovlenniaPidChasViini> (дата звернення: 11.02.2025).

ПАСЕМКО Г.П., ПАНАРІНА О.В., КОВАЛЬ Ю.В.

Методичні основи державного
регулювання зайнятості населення 484

ГУТОРОВА О.О.

Особливості системи управління сталим розвитком регіону 488

КААЄ О.В., БЕНДЮГ Н.В., КОВАЛЕНКО К.Ю.

Державне регулювання екологізації
сільського господарства в Україні 491

СМОЛЯКОВ С.В., МОІСЄЄВ Р.В.

Особливості управлінської діяльності
в органах публічної влади 494

ПОЛОВКО Д.І.

Забезпечення конкурентоспроможності
територіальної громади..... 497

САГАЧКО Ю.М.

Інноваційні підходи до управління державними
установами в умовах цифрової трансформації 499

ТАРАН О.М., ПАСЕМКО Г.П.

Стратегічне планування в системі публічного управління 502

ШНУРЕНКО К.О.

Публічно-управлінська комунікація в
діяльності органів публічної влади 506

ОСАДЧИЙ М.А.

Публічно-приватне партнерство в розвитку морської
інфраструктури: практичні аспекти та перспективи 508

ТЕЛЕТОВ О.С., ТЕЛЕТОВА С.Г.

Неймінг у комунікаціях публічного управління 512

МИКИТЕНКО Т.В., ГРИЦУН Д.О.

Проблеми митного регулювання ринку
будівельних матеріалів та шляхи їх подолання..... 516

ТАРАНЕНКО А.Ю.

Еволюція інституційної спроможності
систем страхування вкладів 518

ТЮРЕНКОВА К.В.

Розвиток молодіжного підприємництва в Україні 527

ЛОЗИНСЬКА Т.М.

Політика держави щодо посилення економічної активності 529

РАЗУМОВА Г.В., СУШИЧ А.О.

Стратегічні орієнтири державного регулювання
розвитку соціально-економічних систем 534

IVANOVA R. YU.

Ukraine and the Paris club: challenges and
opportunities for public debt management 538

ЛУРЮВУ О., KOVALCHUK V.

The key aspects and directions of public
administration in the military sphere as a
guarantee of sustainable socio-economic development 541

БАШИНЬСЬКА Ю.І.

Екологічне оподаткування як інструмент
державного регулювання в екологічній політиці 543

ГУЗЕНКО О.П.

Принципи публічного управління як регулятор
соціально-економічного розвитку 547

ДЕМ'ЯНЮК О.О.

Роль управлінських механізмів у захисті
інтелектуальної власності 551

КАДАЛА В.В.

Окремі правові аспекти публічного управління соціально-
економічним розвитком України в сучасних реаліях 555

БЕЗТЕЛЕСНА А.І., ПЛЕТЬОНКА О.Ю.

Роль ЦНАП Білокриницької сільської ради
у реалізації інтеграції ветеранів 559

МАКУХА С.М.

Діджиталізація в публічному управлінні як важіль
соціально-економічного розвитку 563